

ዝኽሪ ሰነ

6ይ ወራር ኣብ 40 ዓመቱ

ጸሓፊ፣ ሰለሙን በርሀ

መእተዊ

ዘለናዮ ወርሒ ሰነ፡ ህዝቢ ኤርትራ፡ ዓመት መጽአ፡ ነቶም ብልዑል ጽንዓትን ተወፋይነትን ናጽነት ኤርትራ ክውን ዝገበሩ፡ ድሕሪ ናጽነት'ውን ልኡላውት ሃገር ከይድፈር ክቡር ህይወቶም ዝበጀዉ፡ ብሉጻትን ጀጋኑን ዜጋታቱ ዝገከረላ ወርሒ እያ።

እዛ ኣብ ታሪኽ ህዝቢ ኤርትራ እምብዛ ረዛን ዕለት 20 ሰነ፡ መዓልቲ ሰማእታት ኤርትራ ኮይና ክትዝከር ዝተመርጸትሉ ምኽንያት፡ እቲ ብዕብዩቱን ሓደገኛነቱን ጥርዚ ኩሎም ወራራት መግዛእቲ ኢትዮጵያ ዝኾነ ሻድሻይ ወራር (ብኣጸዋውዓ ስርዓት ደርግ ወፍሪ ቀይሕ ኮኾብ)፡ ድሕሪ ኣርባዕተ ኣዋርሕ ዝወሰደ መሪርን ደማዊን ምርብራብ ብፍሽለት ዘብቅዓላ ዕለት ብምጻፍ እዩ። ተጋዳላይ፡ ነቲ ስርዓት ደርግ ክልተ ዓመት ምሉእ ሰፊሕ ምድላዎት ገይሩ፡ ብልዑል ርእሰ-ተኣማንነት፡ ሰውራ ኤርትራ ሓንሳብን ንሓዋሩን ክድምሰስ ምጻኑ ብኣዋጅ ኣፍሊጡ ዘንቀሎ መጠነ ሰፊሕ ወራር መኪቱ ንምፍሻል ብዙሕ መስዋእቲ እዩ ከፊሉ። ኣብዚ ናይ ሞትን ሕይወትን መሪር ጥምጥም፡ ልዕሊ 2700 ሕሩያት ጀጋኑ ደቂዛ መሬት መስዋእቲ ክኾኑ ከለዉ፡ ልዕሊ 5000 ተጋደልቲ ከምዝቆሰሉ ሰነዓት ሓርነታዊ ቃልሲ ይሕብሩ።

ሻድሻይ ወራር፡ ብ15 ለካቲት 1982 ጀሚሩ ብ20 ሰኔ 1982 እዩ፡ ምሉእ ብምሉእ ብፍሽለት ተደምዲሙ። እዚ ፍጻሜዚ ሎሚ መበል 40 ዓመቱዩ። ናይ ሎሚ ዓመት 20 ሰኔ፡ ምስ መኸተ ሻድሻይ ወራር አዛሚድካ ምዝካሩ አገዳሲ እዩ። ኩሉ ከምዝፈልጦ፡ ታሪኽ ሻድሻይ ወራር፡ ብሓደ ዓንቀጽ ናይ ጋዜጣ ዝግለጽ ኣይኮነን። ዓቢ መጽሓፍ ጽሑፍካ እውን ብምልኣት ክትገልጸ ዝከኣል ኣይኮነን። ዝኸሪ ንምሕዳስ ግን፡ ጋዜጣ ሓዳስ ኤርትራ ጽማቕሩ ሓበሬታ ናይ ቲ ወራር ሒዛትልኩም ቀሪባ ኣላ።

ግጥማት ሻድሻይ ወራር

ብሓጺር

ካብ መፋርቕ 1978 ጀሚሩ ክሳብ ሓምለ 1979፡ ስርዓት ደርግ፡ ብገዢዩ ደገፍ ርእሰ ሓያል ሕብረት-ሶቭየትን መሻርኽታን፡ ሰውራ ኤርትራ ንምጭፍላቕ ዘካየደ ሓሙሽተ ተኸታታሊ ወራራት ተሓምሺኹ። ህዝባዊ ሰራዊት ኣብ ታሕሳስ 1979 ኣብ ግንባር ናቕፋን ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕልን መጥቃዕታዊ ተበግሶ ብምውሳድ ዓቢ ወተሃደራዊ ዓወት ድሕሪ ምጉንጻፉ፡ ደርግ ከም ብሓድሽ ንሰውራ ኤርትራ ብወተሃደራዊ ሓይሊ ክጭፍልቕ ዘኸለሎ ዓቕሚ ንምድላብ፡ ንክልተ ዓመት መመላእታ (1980-1981) ኣብ ሰፊሕን ወሳኒን ምድላዎት ተጸሚዱዩ ኣሕሊፍዎ። ዘድሊ ምድላዎት ድሕሪ ምጽፋፍ ከኣ፡ ሰውራ ኤርትራ ሓንሳብን ንሓዋሩን ካብ ገጽ መሬት ንምሕካኽ፡ “ወፍሪ ቀይሕ ኮኾብ” ኢሉ ዝሰመዮ፡ ናይ መወዳእታ ክኸውን ዝተሓሰበ ወተሃደራዊ ወፍሪ ኣበገሰ።

ስርዓት ደርግ፡ ኣብ ርእሲ ዘይተቐጠበ ደገፍ ኣጽዋር፡ ኣብ ወተሃደራዊ ስትራቴጂ፡ ምኽሪ ወተሃደራዊ ክኢላታት ሕብረት- ሶቭየትን መሻርኽታን ሰኒቑ ብዝገበሮ ልዑል ምድላዎት ምሒር ስለዝተኣማመነ፡ ምድምሳስ ሰውራ ኤርትራ ከሎ ገና ከበሰርዮ ተጓይዩ። በዚ ድማ፡ ኣብ ጥሪ 1982፡ ካብ መላእ ህዝቢ ኢትዮጵያ ዝተወከሉን ወጻእተኛታት ደገፍቱን ዝተረኽቡሉ ዓቢይ ዋዕላ ኣብ ኣስመራ ብምቕናዕ፡ “ኣስመራ ማኒፊስቶ” ዝተሰምየ ወግዓዊ ኣዋጅ ኣሕለፈ።

ነዚ ብዓይነቱ ካብቶም ቅድሚኡ ዝተኸየዱ 5 ወራራት ፍልይ ዝበለ ዓቢ ወተሃደራዊ ወፍሪዚ ንምዕዋት፡ ስርዓት ደርግ፡ “ላዕለዋይ እዚ ውጥን ወተሃደራዊ ወፍሪ” (ወተሃደራዊ ዘመቻ እቅድ መምሪያ) ዝተሰምየ ኣካል ብምቕም፡ ነቲ ቅድሚኡ ብግብረ-ሃይላት ዝነበረ ኣቃውማ ገዲፉ፡ ሰራዊቱ ብእዝታት ወደቦ። በዚ መሰረት ሰለስተ እዝታት ኣቑመ። ‘ውቃው እዝ’ ኣብ ግንባር ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕል፡ ‘መብረቕ እዝ’ ኣብ ግንባር ባርካ፡ ‘ናደው እዝ’ ኣብ ግንባር ናቕፋ። መንግስቱ ሃይለማርያም ድማ፡ ከም ላዕለዋይ ኣዛዚ ሰራዊት፡ ነቲ ኩናት ብቕረባ ንምምራሕ ብሶቭየታውያን ወተሃደራዊ ኣማኸርቲ ተዓጂቡ ኣብ ኣስመራ መኣዘዚ ነቕሩጣ መሰረተ።

አብቲ ናይ ክልተ ዓመት ምድላዎቱ፡ ስርዓት ደርግ፡ አብ ርእሲ'ቲ አብ ኤርትራ አቐዲሙ ዝጸንሐ ዓቕሚ፡ ተወሳኺ 120,000 ሰራዊት አሰለፉ፡ ብዘይ ሓገዝ ታንክታት ኅቦታት እናሓኹሩ፡ ምስ ተጋደልቲ ክገጥሙ ዝኸለሉ፡ ሃሩርን አጸምእን ዝጸወሩ ወተሃደራት ብምስልጣን፡ “ተራራ” ዝተሰምዖ ፍሉያት ክፍላተ- ሰራዊት (ክፍለ-ጦራት) አቋሙ። እዞን ክፍለ-ጦራት፡ አብ አጸምእ ኢጋዴን፡ ፍሉይ ታዕሊም ወሰዓ። ብድሕሪኡ፡ አብ ሰፊሕ ከባቢታት ትግራይ ዳህሳስ ብምክያድ፡ አብ ልዕሊ ሓይልታት ወያነ መጥቃዕቲታት እናፈጸማ፡ ግብራዊ ናይ ውግእ ልምምድ አካየዳ። ነዚ ዕማምዚ ፈጸመን ናብ ኤርትራ ምስ ሰገራ ከአ፡ “አልፋ-ፕሮጀክት” ብዝተሰምየ ስርሒት፡ አብ ድሕሪ መስመር ጸላኢ ንዝንቀሳቐሱ ተጋደልቲ ንምጽራይ ሰፊሕ ወፍሪ አካየዳ። ስርዓት ደርግ ብዘይካዚ፡ ምንቅስቃስ ደጀን ህዝባዊ ግንባር ንምልማስ፡ አብ ኩሉ ከባቢታት ሳሕል ብለይቲን ብቐትሪን ንልዕሊ ሓደ ወርሒ ብዘይምቁራጽ ዝቐጸለ ብርቱዕ ደብዳብ ነፈርቲ አካየደ።

አብዚ ወራር'ዚ፡ ጸላኢ አብ አጽዋር፡ ቅድሚኡ ዘይነበረ ብዝሒ ዘለዎ ናይ 130 ሚ.ሜ. መዳፍዕ ክውሰኽ እንከሎ፡ ሽዑ ዘመናውያን ዝነበሩ ሓደስቲ MI-24 ሄሊኮፕተራት ውግእ እውን አዳለወ። አብ ርእሲ'ዚ ደርግ፡ መርዛም ጋዝ ክጥቀም ምጻኑ ሓበሬታታት እናአናፈሰ፡ አብ ተጋደልቲን ህዝቢን ጭንቀት ንምፍጣር ሰፊሕ ስነ-አእምሮአዊ ዘመተ ተታሒዙዎ ነበረ።

ህዝባዊ ሰራዊት አብ መወዳእታ 1979 አብ ግንባር ናቕፋ፡ አብ መጀመርታ 1980 ድማ አብ ግንባር ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕል መጥቃዕቲ ወሲዱ አብ ልዕሊ ወራሪ ሰራዊት መግዛእቲ ኢትዮጵያ ዓቢ ዓወት ብምምዝጋብ፡ አብ ግንባር ናቕፋ፡ ካብ እምባ ደንደን ነቐሉ ክሳብ ከባቢ ዓሹርም በጺሑ ብምንባሩ፡ አብ ድሮ ሻድሻይ ወራር፡ ህዝባዊ ሰራዊት ብሸነኽ ናቕፋ፡ ናብ አፍዓበት ዘቋምት ዕርድታት ሒዙ ነበረ። የግዳስ፡ ምስ ምቅርራብ ሻድሻይ ወራር፡ እዚ መከላኸሊ መስመር'ዚ (ግንባር አፍዓበት) ግጥም ከይተኻየደሉ ናብ ሕዳይ ከምዝሰሕብ ተገብረ።

ማዕረ ማዕረ'ቲ ጸላኢ ዘካይዶ ዝነበረ ምድላዎት፡ ተጋዳላይ እውን ነቲ ወራር ንምምካት ዓቕሙ ዘፍቅዶ ምቅርራባት ይገብር ነበረ። ብፍላይ እቲ ስነ-ቀመማዊ ኩናት ሓድሽ ተርእዮ ስለዝነበረ፡ ነብሱ ከመይ ገይሩ ከም ዝከላኸል እናተማህረ፡ ልዑል ስነ-አእምሮአዊ ምቅርራባት ገበረ። አብ አቃውማ ሰራዊት፡ ሓንቲ ሓዳስ ብርጌድን ካብ ኹለን አሃዱታት ዝተዋጽኦሰለስተ ፍሉያት ቦጦሎኒታትን ከምዝውሰኻ ተገብረ። አብ ክፍልታት ህ.ግ. ካብ ዝነበሩ ተጋደልቲ እውን ገለ ክፋሎም ናብ ተዋጋኢ ሰራዊት ከምዝኸትቱ ተገብረ።

አብ ድሮ ሻድሻይ ወራር እምበኣር፡ አብ ግንባር ናቕፋ፡ ብርጌዳት 51፡ 77 ከምኡ'ውን ክልተ ቦጦሎኒታት ናይ ብርጌድ 58፡ አብ ግንባር ባርካ ብርጌድ 70፡ ሓደ ቦጦሎኒ ናይ ብርጌድ 58 ክልተ ቦጦሎኒ ናይ ብርጌድ 23፡ አብ ግንባር ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕል፡

ብርጌዳት 44: 31: 4: ሓደ ቦጦሎኒ ናይ ብርጌድ 23 ከምኡ'ውን 2 ቦጦሎኒ ከቢድ ብረት ናይ ብርጌድ 76 ዓሪደን ነበራ። እተን ስለስተ ፍሉያት ቦጦሎኒታት 73:74:75 ከኣ ተጠባባቒቲ ኮይነን ይጽብያ ነበራ።

ወተሃደራዊ ውጥን ወፍሪ ቀይሕ ኮሾብ: ንሰራዊት ህዝባዊ ግንባር: ብኸሉ ወገን እንተላይ ብመሬት ሱዳን ተጠዊኻ ኣብ ከበባ ብምእታው: ኣብ ውሽጢ 2 ወይ 3 ሰሙን ምሉእ ብምሉእ ምድምሳስ እዩ ነይሩ። እዚ ገዚፍን ነዊሕ ምድላዎት ዝተገብረሉን ናይ መወዳእታ ክኸውን ዝተሓሰበ ደምሳሲ መጥቃዕቲ ድማ: ናብ 15 ለካቲት 1982 ኣብ ዘውግሐ ለይቲ: ኣብ ሓደ ሰዓት ብግንባራት ናቕፋ: ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕል: ባርካን ሓልሓልን ተወልዑ።

እዚ ናይ ሞትን ሕይወትን ግጥም ምስ ተጀመረ: ብሸነኽ ባርካ ካብ ዓዳየት ክሳብ ሰልዓ ዝዘርጋሕ ሓድሽ ግንባር ዝኸፈተ ዓቢ ክፋል ሰራዊት ደርግ 'መብረቕ እዝ': ኣብ ውሽጢ ናይ ሳልስቲ ውግእ: ኣብ ድብያ ህዝባዊ ሰራዊት ኣትዩ: ተደምሰሰ። እዚ ናይ ግንባር ባርካ ስዕረት: ፍሽለት ሻድሻይ ወራር ከሎ ገና ዝኣመተ እዩ ነይሩ። ስርዓት ደርግ: ብባርካ ዘበገሶ መጥቃዕቲ: ብዙሕ ክስጉም ከምዘይክእል ምስ ተረድኦ: ብኡ ንብኡ ተረፍ-መረፍ ሰራዊቱን ኣጽዋሩን ኣኻኸቡ ብቕጽብት ናብ ግንባር ናቕፋ እዩ ደራብዎ።

ኣብ ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕል: ኣብ ቀዳሞት ሰሙናት ናይቲ ወራር: 'ውቃው እዝ': ብጸጋም መሬት ሱዳን ተኳሊሉ ንደምቦቤት ተቐጻጸሩ: ብዩማን ብፋሕ: ዜሮ ኣቢሉ ክሳብ'ቲ ቀንዲ ሸቶኡ ኅቦ መሽዓሊብ ብምብጻሕ ንግዜኡ ከቢድ ጸቕጢ ክፈጥር ክኢሉ ነበረ። ዩግዳስ ህዝባዊ ሰራዊት: ነቲ ብመሽዓሊብ ዝወፈረ ሓይሊ ጸላኢ ንሰሙናት ዝኣክል መኪቲ ዘፍ ድሕሪ ምባል: ብሸነኽ ደምቦቤት ጸረ-መጥቃዕቲ ወሲዱ: ንውጥን ከበባ: ወራሪ ሰራዊት ደርግ ኣበርዓኖ።

አብ ሻድሻይ ወራር እቲ ዝበርትዎ፡ ብዙሕ መስዋእቲ ዝተኸፍሎ መሪር ውግኣት ዝተኸየደሉ ቦታታት፡ አብ መንጎ ግንባራት ናቕፋን ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕልን ዝነበረ አብ እዋን 5ይ ወራር ሳልሳይ ግንባር ተባሂሉ ዝተጸውዐ ቦታታት እዩ ነይሩ። ጸላኢ ብደብረጥሉል ናብ አግራዕ ወራዱ መስመር ናቕፋ-ደጀን ክበትኽ ዝገበሮ ምንቅስቃስ ድማ፡ ዝያዳ ኩሉ ሓደገኛ ነበረ። ብምብራቓዊ አጸድፍ ናሮ ሓኹሩ፡ ናቕፋ ክኣቱ ዝተንቀሳቐሰ ሰራዊት እውን፡ አብ አፍ-ደገ ናቕፋ ንዝርከብ ስትራተጂያዊ ቦታ ብራኽ 1702 ድሓር “ታባ-ውፋያት” ዝተሰምየ፡ ብምቁጽጻር፡ አብ መጀመርታ ናይቲ ኩናት አዝዩ ሓደገኛ ኩነት ፈጠሩ ነበረ። በዚ ከኣ፡ አብ ሕዳይ ዝነበረ ድፍዓት ህ.ሰ. ናብቲ ናይ ቀደም መከላኸሊ መስመር፡ የማኑ-ጸጋም እምባ ደንደን ከምዝስሕብ ተገብረ።

ብ16 ለካቲት ቀትሪ፡ ብሩባ ምሕናቕ ናብ መንደዓት ዝሓኹረ፡ “አንበሳ” ዝብል መጻውዒ ዝነበሮ ምሩጽ ሰራዊት ደርግ 3ይ ክፍለ-ጦር ጸላኢ፡ ብርቱዕ ሓይሊ ስለዝነበሮ፡ አብቲ ከባቢ ዝነበራ ገለ ቦጦሎኒታት ህዝባዊ ሰራዊት፡ ካብቲ በረኽቲ ቦታታት ተደፊአን ናብ ጎላጉል አግራዕ ወረዳ። እቲ ኩነታት ከቢድ ስግኣት ስለዝፈጠረ ከኣ፡ አብ ክፍልታት ደጀን ዝጸንሑ ተጋደልቲ፡ ምስተን ቦጦሎኒታት ከም ዝጽንቡሩ ተገብረ። ነዊሕ ከይጸንሑ ግና፡ እዘን አሃዱታት ተወሳኺ ሓይሊ ደረበን ብምውድዳብ ጸረ- መጥቃዕቲ ፈንዩን፡ ብዙሕ መስዋእቲ ከፈለን፡ ንጸላኢ ካብ ከባቢ አግራዕ ጸሪገን፡ አብ በረኽቲ ጎቦታት መእድነን ዓንቀር ጸሊምንከም ዝድረት ገበራኦ።

ድሕሪዚ ዕውት ጸረ-መጥቃዕቲዚ፡ ግንባራት ናቕፋን ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕልን ተላጊቡ፡ ካብ ደምቦቤት ክሳብ ሮራ-ሓባብ አብ ዝተዘርግሐ መከላኸሊ መስመር አዝዩ መሪር ምርብራብ ቀጸለ። ሰራዊት ደርግ፡ ብዝኸነ ዋጋ ናቕፋ ንምቁጽጻር ናይ ዓቕሉ ጽበት ውግእ አካየደ። እቲ ከቢድ ምርብራብ ንልዕሊ 10 መዓልታት ብዘይእስትንፋስ ድሕሪ ምቕጻሉ ከኣ፡ ብ26 ለካቲት፡ አብቲ ጸቕጢ ፈጠሩ ዝነበረ ሳልሳይ ግንባር፡ ህዝባዊ ሰራዊት ጸረ-መጥቃዕቲ ወሲዱ፡ ነቲ ወራሪ ሰራዊት ንጎልጎል ናሮ አጽደፎ። ብድሕሪዚ፡ ንህዝባዊ ሰራዊት አኸቢብካ ምድምሳስ ዝብል ውጥን ከምዘይከኣል ብሩህ ኮነ። እንተኾነ መምለስ እግሪ “ብውሑዱ ናቕፋ ምቀጽጻር!” ዝብል ናይ ዓቕሉ-ጽበት መጥቃዕቲታት ቀጸለ። ካብ ከባቢ መንደዓት ክሳብ ደንደንን ዕርዲ ፈርኔሎን አብ ዝነበረ መከላኸሊ መስመር ከኣ፡ ሰራዊት ደርግ አሃዱታት እናቕያየረ፡ ንኣርባዕተ አዋርሕ፡ ብጽዑቕ ደብዳብ ከበድቲ አጽዋራትን ነፈርቲን እተሰነዩ፡ ግናኽ ፍረ ዘይተረኽቦ ብርቱዕ ምርብራብ አካየደ። አብ ዕርድታት ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕል እውን ብተመሳሳሊ። የግዳስ አብዚ ናይ አዋርሕ ከቢድ ምርብራብ ዕርድታት ህዝባዊ ሰራዊት ነቕ አይበለን። ሻድሻይ ወራር ከኣ ብ20 ሰነ 1982 ብዓወት ህዝባዊ ሰራዊት፡ ብፍሽለት ወራሪ ሰራዊት ደርግ ተደምደመ።

አብ ሻድሻይ ወራር፡ ስርዓት ደርግ አስታት 50,000 ሰራዊት አጥፊ፡ ከቢድ ሰብአዊን ንዋታዊን ክሳራ ተሰከመ። ህዝባዊ ሰራዊት ዝኸፈሎ ዋጋ እውን ቀሊል ኣይነበረን። ልዕሊ 2700 ብሉጻት ኤርትራውያን ተጋደልቲ ተሰዊኦም ልዕሊ 5000 ቆሲሎም ክበሃል እንከሎ፡ ዳርጋ ፍርቂ ዓቕሚ ናይቲ ሽዑ ዝነበረ ተዋጋኢ ሰራዊት ህ.ግ. ምጻኑ እዩ።

ሻድሻይ ወራር፡ ሰውራ ኤርትራ ክሰዓርን ዘይክሰዓርን ኣብ ከቢድ ፈተነ ዝኣተወሉ፡ ተጋዳላይ፡ ብጥሙይ ከብዱ ኣብ ጠልጠል ኣጻድፍ እናሓደረን እናውዓለን፡ ብዓቕሚ ኣዝዩ ምስ ዝተዓጸጸ፤ ሰራዊት ገጢሙ፡ ክቡር መስዋእቲ ከፊሉ፡ ነዚ ፈታኒ መድረኽ ብዓወት ሰጊሩ፡ ቀጻልነትን ተዓዋትነትን ሰውራ ዘረጋገጸሉ፡ ጽንዓትን ጅግንነትን ህዝቢ ኤርትራ ደሚቑ ዝወጽኦሉ፡ ፍሉይ ታሪኻዊ መድረኽ እዩ። ሎሚ ዓመት 20 ሰነ፡ መበል 40 ዓመት ፍሽለት ሻድሻይ ወራር ኣብ እንዝከረሉ ኣጋጣሚ እምበኣር፡ ነዚ ፍሉይን ድንቁን ታሪኻዊ ፍጻሜ ብልዑል ሃገራዊ ሓበን ከነድምቕ ዝግባእ እዩ።

11 ሰነ 2022

Shabait.com